

ги, турботу про працівників правоохоронних органів і членів їхніх сімей, не можна не звернути уваги на їх декларативність та необов'язковість значної частини відповідних документів. Отже, треба вилучити із законодавства, що регламентує соціально-правовий захист співробітників правоохоронних органів, усі незреалізовані норми. Крім того, важливо створити дієвий механізм соціального забезпечення правоохоронців, передбачивши відповідальність за невиконання встановлених нормативно-правовими актами заходів реалізації економічних та соціальних прав співробітників правоохоронних органів України.

Джерела

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141 (з наступними змінами).
2. Шайхатдинов В. Ш. Право социального обеспечения России. — Екатеринбург, 1996. — 198 с.
3. Бойко М. Д. Право социального забезпечення в Україні: Навч. посібн. / М. Д. Бойко. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Атіка, 2006. — 356 с.
4. Сирота І. М. Право социального обеспечения в Украине. — Х.: Одиссей, 2004. — 384 с.
5. Чутчева О. Правове регулювання соціального захисту громадян України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2003. — 19 с.

6. Мельник К. Ю. Проблеми соціального захисту працівників органів внутрішніх справ // Право і безпека. — 2002. — № 2. — С. 97–101.

7. Сиявська О. Ю. Проблеми правового захисту працівників органів внутрішніх справ як суб'єктів правоохоронної діяльності // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — 2004. — Вип. 25. — С. 317–327.

8. Матюхіна Н. П. Сучасні проблеми управління персоналом органів внутрішніх справ України: Наук.-практ. посібн. / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. — Х.: Державне спеціалізоване вид-во «Основа», 2002. — 126 с.

9. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // ВВР УРСР. — 1991. — № 4. — Ст. 20 (з наступними змінами).

10. Про деякі заходи щодо державної підтримки сімей з неповнолітніми дітьми працівників органів внутрішніх справ, які загинули під час виконання службових обов'язків: Указ Президента України від 17 березня 1998 р. № 197/98 // Законодавство України про пільги громадянам. Пільги. Переваги. Гарантії. Компенсації: 36 норм. актів / Упор. Я. М. Гутарін. — К.: Юрінком Інтер, 2000. — С. 377–378.

11. Губанов А. В. Полиция государств Западной Европы: основные черты организации и деятельности. — М., 1990. — 63 с.

12. Демський О., Сищук О., Білокопитов М. Голодна жербрачка міліція справді небезпечна для суспільства // Віче. — 2011. — № 21. — С. 22–24.

Неолібералізм, що з тріском провалився

Михайло ШВАЙКА,
народний депутат України Верховної Ради І скликання,
директор Науково-дослідного інституту
економічних і гуманітарних наук
Київського міжнародного університету,
доктор економічних наук, професор, академік

Досі не вщухають пристрасі щодо шляхів розвитку України. Багато критиків причиною наших невдач вважають відсутність ефективних програм державного будівництва. Дехто акцентує увагу на відсутності кваліфікованих кадрів.

На мою думку, помилка полягає в тому, що Україна сліпо йшла шляхом нав'язаних руйнівних реформ, зорієнтованих на ринкову саморегуляцію, що не припустила організаційної ролі держави.

Цим згубним курсом, нав'язаним нам високорозвненими країнами, що не бажать бачити Україну серед потужних конкурентів, а тільки сировинним придатком, зуміли скористатись у процесі нагромадження первісного власного капіталу олігархи й корупціонери, а також

антиукраїнські сили, головним завданням яких є недопущення здобуття Україною справжньої незалежності.

До речі, країни, котрі вимагали від нас цілковитого невтручання держави у внутрішнє економічне життя, регулювання економіки ринковою стихією, реалізації принципів Вашингтонського консенсусу, сьогодні самі переживають важкі часи. Так званий неолібералізм, який проявлявся у фінансово-економічному бумі, викликаному наповненням глобальної економіки дутими вартостями й «дурними» грішми, із тріском провалився.

Ще в період гострої боротьби за незалежність України представники Народного Руху підготували програму державного будівництва, яка згодом стала загально-

національною, а здобувши мандати народних депутатів, створили у Верховній Раді фракцію НРУ «Народну Раду». Відчуваючи всю серйозність небезпеки прийняття запозиченої в Росії гайдарівської програми економічних реформ, побудованої на принципах лібералізму, тобто цілковитого невтручання держави в економічне життя, я, як член Великої Ради Руху, голова комісії економічної самостійності України, домігся термінового проведення засідання «Народної Ради», на якому розкрив вади цього згубного курсу. Мій колега Левко Лук'яненко домовився з Головою Верховної Ради про внесення моєї доповіді до порядку денного сесійного засідання.

Відтак 4 січня 1992 року на сесії Верховної Ради України у своїй співповіді під час обговорення урядової програми економічних реформ я наголошував: «Уряд досі не виробив задовільної концепції розвитку економіки незалежної України і цю прогалину намагається компенсувати дублюванням того, що робиться в Росії. Розроблені урядом заходи самою своєю суттю є антинародними, скерованими на пограбування пенсіонерів, робітників, селян, інтелігенції, всього народу, такими, що підірвують економічні підвалини незалежної України, скеровані на її розорення і занепад, вносять напругу й неспокій у суспільство і є серйозною загрозою для її суверенітету. Їх реалізація призведе до закриття тисяч підприємств, сотні тисяч людей будуть викинуті на вулицю, що призведе народ до голоду й бунтів. Тому ці заходи повинні бути засуджені і скасовані» [7, с. 520–521].

Укотре повторюю: Україна самостійно не обирала стартової моделі переходу до ринку, державу просто втягнули в ринкові перетворення за російським зразком [1, с. 289].

Звичайно, фракція Народного Руху у Верховній Раді «Народна Рада» рішуче противилася цьому шкідливому курсу лжереформ і домагалася здійснювати саме українські реформи. За приклад ми брали насамперед США в періоди реформ Гамільтона, а також так званого Нового курсу президента Рузвельта, піднесення Німеччини під впливом ідей Ф. Ліста і Л. Ерхарда, відновлення Японії в епоху Мейдзі [7, с. 82].

Указували також, що на увагу України заслуговують досвід Турецької Республіки під час президентства Мустафи Кемалю Ататюрка, діяльність Шарля де Голя у Франції, а також творця сингапурського дива Лі Куан Ю.

У виданій Верховною Радою для використання народними депутатами в законотворчій діяльності моєї праці «Яка банківська система потрібна Україні? (до концепції становлення і розвитку банківської системи України)» є спеціальний розділ «Яка економічна політика потрібна Україні?», де даються чіткі відповіді на поставлені запитання [7, с. 81–97].

В Україні першу програму не лише економічних, ринкових реформ, а й державного будівництва, побудови незалежної України, яка згодом стала загальнонаціональною, підготовлено рухівською командою, до складу якої входив і я. Працівники Інституту історії НАН України, які вивчали діяльність Руху, на засіданні «круглого столу», присвяченого 20-річчю створення НРУ, 20 вересня 2009 року зазначили: «На початку своєї діяльності Рух у своїх лавах мав хорошу команду, яка вирізнялася на фоні «спокійних» академічних науковців. Серед них було чимало спеціалістів із макроекономіки, які, очевидно, брали участь у розробці Декларації про державний суверенітет України, Акта проголошення незалежності: В. Пилипчук, В. Черняк, М. Швайка» [3, с. 122]. Наш лідер В'ячеслав Чорновіл не раз наголошував: «М. Швайка був переконаний, що після виходу зі складу СРСР Україна заживе щасливо й заможна, оскільки 90% прибутків, які до цього забирала Москва, залишатимуться в Україні» [6, с. 483].

Скажу без зайвої скромності, що мені довелося докласти чимало зусиль до обґрунтування таких клю-

чових питань державного будівництва, як шляхи забезпечення економічного суверенітету, подолання наслідків колоніального минулого, створення найважливіших економічних атрибутів незалежної України (грошово-кредитної, банківської і фінансової систем) [8]. Цим питанням присвячені перші в Україні мої публікації у пресі, виступи на сесіях Верховної Ради України, на зібраннях громадськості. Вперше питання про необхідність створення власної, не залежної від центру грошової системи України я порушив у доповіді на Львівській крайовій конференції Руху ще 7 травня 1989 року. З аналогічною доповіддю виступив і на Установчому з'їзді Народного Руху України 8 вересня 1989 року. Відрадно, що мої пропозиції увійшли до прийнятої з'їздом програми. Відомий історик і громадський діяч В. Ковтун зауважує, що в період розгортання боротьби за незалежність України «у галузі економіки професор М. Швайка пішов далі невиразного гасла «економічної самостійності в складі СРСР», а за ключові завдання визначив створення в Україні власної фінансово-кредитної системи, Українського національного банку, власної грошової одиниці, що на той час сприймалося як сенсація» [2, с. 128–129].

Першу мою працю про українські гроші, опубліковану газетою Товариства Лева «Поступ» (1989 р., № 5), історики вважають такою, що поклала початок створенню грошової системи України.

Згодом я підготував програму реформування банківської системи України, яку вивчали й використовували в законотворчій діяльності народні депутати України [4]. Цілу низку пропозицій подавали свого часу президентам України, прем'єр-міністрам, головам Нацбанку.

Найвидатніші вчені (наприклад, Ж. Аттالی та Дж. Стігліц), а також світові лідери «вісімки» і «великої двадцятки» на своїх самітах засудили згубний курс розвитку, сформульований у Вашингтонському консенсусі. Адже, справді, не може бути ладу у світовій фінансовій системі, яку спроможна паралізувати навіть така порівняно невеличка країна, як Греція, запозичивши величезні кошти зі спільного гаманця.

Нобелівський лауреат Дж. Стігліц, який нині очолює створену рішенням 63-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН цільову групу високого рівня для здійснення аналізу нинішньої фінансової кризи, вбачає джерела глобальної кризи в надзвичайному захопленні процесом дерегулювання, яке підігріло ринковий фундаменталізм.

Інформаційні повідомлення з усіх куточків планети свідчать, що ми живемо в час великих змін світової системи. Навіть Папа Римський Бенедикт XVI вважає, що глобальна фінансова система потребує реформування.

Уже на перших самітах «великої двадцятки» пролунали грікі слова про крах світового економічного порядку, про непридатність у сучасних умовах Вашингтонського консенсусу, що, як відомо, базується, на ідеях неолібералізму. Було визнано, що негативні ризики глобалізації можна знищити лише шляхом посилення її регулювання з боку всього міжнародного співтовариства в інтересах усіх її учасників і безперервного розвитку світової економіки.

Тож, коли у квітні 2009 року британський прем'єр і господар чергової зустрічі «великої двадцятки» заявив про кінець Вашингтонського консенсусу, це сприйняли як доконаний факт.

Слід констатувати, що нині найбільшу активність у реформуванні світової економіки проявляє Франція, яка з 12 листопада 2010 року заступила на посаду голови фінансової «двадцятки», залишаючись керівником «вісімки». Президент Франції Ніколя Саркозі досить критично оцінює сучасну ситуацію у світі. До речі, викликають повагу й заслуговують на ретельне вивчення його висновки: необхідно «створювати капіталізм з основ»;

треба переглянути діючу модель економічної системи й поступово перейти до регульованого капіталізму, світу потрібна ринкова соціальна модель; без утручання держави все розвалилося б; панує думка, що ринок правий завжди. Це породило світ, де все віддавали фінансовому капіталу і майже нічого трудящим... Породило капіталізм, в якому було нормально грати з чужим капіталом, заробляючи гроші без особливих зусиль; уявлення про капіталізм, як усемогутню і нічим не регульовану систему, було цілковитим безглуздом [5, с. 26].

Сьогодні Україна не має національного капіталу.

В Америці барони-розбійники (*robber barons*) (так називали скоробатків, які за лічені місяці, часто не зовсім законним шляхом, нажили мільйони, в тому числі й на нафті) грабували в Америці й інвестували нагробоване в її ж таки розвиток, не переводили гроші в офшори.

Важливо з'ясувати теоретичні засади й обґрунтування підвалин українських економічних реформ. Нині викинуто на смітник історії ідеї дерегуляції, ринкової саморегуляції, цілковитого невтручання держави в економічне життя, викладені у Вашингтонському консенсусі. Від основних положень цього документа відмовилися всі цивілізовані країни. Американці, німці, французи взяли за основу лістианство, економічний націоналізм, а певна частина країн Східної Європи розвивали марксизм, що призвело до сумнозвісних наслідків. Так, галасують про дерегуляцію, про цілковиту безконтрольність під час відкриття фірм-однодневок при конвертаційних пунктах, через які розкрадаються бюджетні гроші, таких само «еліта-центрів», що грабують громадян, котрі мають намір придбати житло. Державні органи дозволяють відкривати контори на кшталт «Рогів і копит», знімаючи із себе відповідальність за їх функціонування. В цих реформаторських заходах на перший план висувається принцип дерегуляції, тобто цілковитої безконтрольності в управлінській діяльності. Але час визначає, що треба добиватися не дерегуляції і невтручання держави в економічне життя, а навпаки, наведення в країні ладу й посилення державного контролю за всіма сферами економічного життя. Розмова про міфічні реформи, що їх олігархи намагаються обґрунтувати, спираючись на принцип дерегуляції, вводять в оману Президента, народ України, міжнародні фінансові організації, від яких отримують кредити та розкрадають їх (за мільярди цих позик не споруджено жодного підприємства і не створено жодного робочого місця). Якби наші горе-реформатори хотіли щось добре зробити, то мали б вивчати досвід інших, дізналися б, що люди робили, як реформували свої країни. «Новим курсом» президента США Рузвельта на перший план поставлено заходи з розвитку промисловості, сільського господарства, подолання безробіття. Реформування банків дало можливість навести лад у фінансах. Про все це, як і про конче потрібне запровадження прогресивного податку для багатіїв, у нашій державі намагаються навіть не згадувати.

Облудливі розмови про дерегуляцію є не більш ніж пустий звук, проте на ній акцентують увагу, адже це вигідно адвокатам олігархів, які видають себе за реформаторів. Олігархам потрібна злочинна безконтрольність, яку вони ототожнюють з економічною свободою.

На жаль, для багатьох мільйонів українців Україна не стала рідною матір'ю. Її влада не створила умов для нормального життя і праці людей, не забезпечила їх робочими місцями, не створила умов для бізнесу, підприємницької діяльності, не забезпечила дешевими, доступними кредитами, не створила умов для творчої діяльності, для створення творчих, виробничих спілок, кооперативів, не захистила від здирицьких податків, високих відсотків, різного роду поборів.

Тому мільйони українців змушені шукати щастя за кордоном, емігрувати до інших країн, за безцінь продавати свою робочу силу, поневірятися по світах, жити в нелюдських умовах, підривати власне здоров'я, позбавляти своїх дітей опіки, напризволяще залишати батьків (за деякими даними, з України мігрувало близько 8–10 мільйонів найбільш активних, освічених і кваліфікованих спеціалістів, у тому числі 15 тисяч учених).

Українські громадяни щорічно інвестують в Україну з-за кордону суми, співмірні (згідно з даними Світового й Національного банків) із розміром кредитів МВФ, однак не вимагають сплачувати їм відсотки чи збільшувати пенсійний вік для жінок.

Україна фактично не має власної грошової системи. На вітчизняному ринку владарює чужинець і зайда — долар, загальна маса якого в державі нині сягає 150 мільярдів, що в декілька разів перевищує наявну гривневу масу.

Тільовий оборот обслуговується також переважно доларами.

Прикро від того, що українці в пошуках праці виїждять за кордон, водночас до України щорічно в'їжджає чимало представників з інших країн і регіонів (Закавказзя, Азії, Африки), які традиційно опановують ринки і за допомогою залучення наших співвітчизників продають нашу продукцію, привласнюючи значні прибутки.

Шкода, що так звана помаранчева революція закінчилася безрезультатно. Вона не лише докорінно змінила ситуації в Україні, а й підірвала довіру до національно-демократичного руху, від імені якого виступали її лідери, котрі перетворили революційні завоювання на свою здобич. З Майдану одні пішли брати хабарі, а інші — давати. Лідери революції стали безконтрольними і нікому не підзвітними. Якби Майдан створив національно-патріотичну організацію, якій вони були б підзвітні і добився б їхніх щомісячних або щоквартальних звітів, ситуація нині була б іншою. Надто серйозної оцінки заслуговує ситуація, за якої було знівельовано національно-демократичний рух, а на роль лідерів висунули людей з бізнесового середовища, для котрих національна ідея стала знаряддям власного збагачення.

Джерела

1. Історія економіки та економічної думки: Навч. посібн. — Харків, 2011.
2. Ковтун С. Історія Народного Руху України. — К.: Факт, 1999. — С. 128–129.
3. Матеріали «круглого столу», присвяченого 20-річчю створення НРУ за перебудову. 20 вересня 2009 р. НАН України. Інститут історії. — К., 2010.
4. Овсянникова О. Михайло Швайка — активний поборник кредитної грошової системи // Економічний вісник Донбасу. — 2008. — № 4(14). — С. 206–215.
5. Світова фінансова криза та її вплив на країни з ринковими економіками // Матеріали наук. конф. 23 листопада 2008 р. Інститут світової економіки НАНУ. — К., 2008.
6. Чорновіл В. М. Пульс української незалежності. — К., 2000.
7. Швайка М. А. Банківська система України: проблеми становлення і удосконалення. — К.: Вид-во Київського міжнар. ун-ту, 2010.
8. Швайка М. А. Економічні атрибути незалежності України. — К.: Вид-во Київського міжнар. ун-ту, 2011. — 88 с.